

Per un estat d'efervescència cultural

RAMON MONTON

«No s'ha de témer la confrontació per a obtenir allò a què Catalunya té dret.»

(Jordi Pujol, 1997)

Un dels trastorns mentals característics d'una nació colonitzada, anomenat per Frantz Fanon en el seu clàssic llibre *Els condemnats de la terra*¹, és la necessitat de preguntar-se contínuament «Qui sóc jo?», sens dubte per a contrarestar la negació sistemàtica de l'altre i la voluntat de privar-lo de qualsevol atribut d'humanitat, a fi d'aniquilar-lo, cosa característica del colonialisme. I qui som nosaltres, de fet? On ens ho expliquen? A casa? Si ha de ser així, cal prèviament que els nostres pares ho sàpiguen. A l'escola? Sembla que no. Ho podem llegir en llibres? Depèn de les èpoques: ara mateix n'hi ha una bona florida, de llibres que ens parlen de què som, què hem estat i què podríem ser. Un bon senyal. Tanmateix, aquests llibres cal anar a buscar-los, i això ja implica una predisposició que no té pas tothom. Quina mena de respostes rep la majoria de la població? Les que pot llegir en els diaris o sentir per la ràdio i per la televisió.

I què ens diuen els personatges que tenen el privilegi de fer sentir la seva veu més que altres i, per tant, la capacitat d'influir en la percepció de la realitat per part de la majoria? Els ministres espanyols que surten, l'un darrere l'altre, per la televisió, generalment diuen barbaritats enormes, i les van repetint, perquè és la seva feina. Menteixen, alimenten odís i promouen desastres ecològics que els són rendibles electoralment, il·legalitzen partits quan el veredicte de les urnes no els afavoreix, destrueixen la divisió de poders que és un dels puntals d'un estat de dret i restableixen la figura del pres polític, mentre aquí continua havent-hi polítics tan ingenus, o porucs, que els continuen reconeixent «legitimitat democràtica».

Però vejam quines opinions trobem a Catalunya: els col·laboracionistes més

mancats d'escrúpols ens diuen que aquesta mena de debats identitaris són estèrils, ridículs, anacrònics, que no duen enlloc, etcètera, i que cal mirar endavant (si miréssim enrere, si la gent conegués la nostra història dels últims tres o quatre segles, es llançaria al carrer, plena de sana indignació). Els feixistes, els corruptes i els colonitzadors sempre parlen de «reconciliació», «girar full», «mirar cap al futur», etc. Amb això de «mirar cap al futur» transmeten un missatge pretesament progressista, però el que volen és fer oblidar la història: l'oculten perquè hi tenen moltes coses a amagar, des de draps bruts a crims contra la humanitat.

El colonialisme, ens recorda Fanon, no sols imposa la seva llei al present i al futur del país dominat, sinó que també distorsiona, desfigura i aniquila el seu passat. Recordeu el famós discurs del rei espanyol dient que la seva llengua no va ser mai imposada? El record pot ser un vehicle d'alliberament, i l'oblit ho és de submissió. Com va escriure Herbert Marcuse, «oblidar el sofriment passat és perdonar les forces que l'han provocat, sense derrotar-les».

Som un fet diferencial, fins i tot una nació sense Estat, ens diuen els nostres dirigents. Però la condició de nació sense Estat és una conjuntura transitòria que condueix necessàriament a la desaparició o a la recuperació de la sobirania, mitjançant l'exercici del dret democràtic a l'autodeterminació. Mantenir indefinidament aquesta situació és convertir-nos en una nació virtual, fins i tot invisible, en una entelèquia; i aquesta confusa estratègia, que fins ara han utilitzat els partits que s'anomenen nacionalistes, obvia el fet que, si som una nació, és perquè anteriorment érem un Estat i que, si volem continuar essent una nació, l'única sor-

Rafael de Casanova (Museu de Mojà)

Foto: R.S.

tida realista que tenim és tornar a ser un Estat. Per molt que uns quants s'hi entestin, no forma part de la nostra naturalesa intrínseca ser una nació sense Estat. Aquest tipus de política no va més enllà d'un regionalisme que es conforma a conservar unes quantes de les nostres «particularitats», a obtenir un «millor finançament» (una simple reducció de l'espòli colonial, que comença a ser del domini públic) i no persegueix una veritable sobirania política, sinó que manté un estat de dependència en què els ocupants del nostre país decideixen per nosaltres, i dependència i colonialisme van estretament lligats.

Davant la manca de resposta a les preguntes a) quina és la nació? i b) quins són els seus objectius polítics?, Josep Guia parla del «dret a la indeterminació»² o, com va expressar-ho una

1. N'hi ha una edició a Txalaparta, 1999.

vegada Quim Auladell, «si anem tirant aigua al vi, no en traurem l'aigua clara». Quina diferència amb el País Basc, en què Xabier Arzalluz va dir, clarament: «El nostre objectiu és unir i alliberar Euskal Herria, ser amos de nosaltres mateixos, i no autonomies i altres coses. Ser un país a Europa»³. En la seva novel·la *Howards End*, E.M. Forster ja va escriure, parlant de les dones, que n'hi ha que «prefereixen la influència abans que els drets», de la mateixa manera que hi ha partits polítics que s'estimen més «influir a Madrid» que no pas decidir. Catalunya, podríem dir, es troba entre un passat mític i un futur utòpic, i el nostre present no hauria de ser possibilista, perquè, si treballen prenent només en consideració el que és possible, ens encaminem inexorablement cap al més probable: la nostra extinció.

Parlem de la realitat

Per tal d'aconseguir una visió al màxim d'objectiva sobre la nostra realitat, hem d'evitar que la xerrameca dels colonitzadors sobre la «realitat» no substitueixi en el nostre imaginari aquesta realitat. Cada dia hem de sentir com s'omplen la boca amb expressions com ara «això no interessa a la gent» i, tot seguit, proclamen el que, segons ells, ha d'interessar-nos: casualment els objectius més lligats a la pura supervivència individual (no pas col·lectiva), que no posen en perill l'*statu quo*, juntament amb crides a l'«estabilitat», al «sentit comú», a la «prudència» i, quan s'enfaden, la clàssica amenaça de convertir-nos en bosnians o albanokosovars, és a dir, el recurs a la por. Per aquesta mateixa regla de tres, caldria que ens expliquessin també a qui interessa la defensa de la bandera espanyola o el «bilingüisme». A qui interessa convertir les escoles de les Illes en un caos per defensar el «dret dels pares a triar la llengua» en què aprenen els seus fills? Després de l'èxit de l'experiència del País Valencià, que amb la perspectiva del temps s'ha revelat com un veritable laboratori de pràctiques feixistes per a extrapolar-les posteriorment a altres territoris, ara el PP vol valencianitzar les Illes, és a dir, seguir-hi les mateixes estratègies genocides, que consisteixen a residualitzar progressivament el català, restringint-ne l'ús en tots els

àmbits, amb la presumpta defensa del famós «bilingüisme», per una banda, i en l'èmfasi en les varietats dialectals, per l'altra. Com saben molt bé els polítics que practiquen aquestes manobres, una llengua, entre moltes altres coses, és un mercat; i promoure l'edició de llibres en les diverses «varietats» d'aquesta llengua, en detriment de l'estàndard, és enfonsar el mercat editorial d'aquesta llengua i, de retruc, la llengua, que és el que desitgen. Davant aquestes actuacions, no n'hi ha prou de «lamentar-se» o manifestar «preocupació» i reconèixer, endemés, la «legitimitat democràtica» dels genocides per a dur a terme els seus plans d'extermini, com fan els nostres polítics,

sinó preparar accions, iniciatives, com demanar massivament l'exempció d'espanyol a les escoles, perquè no tenim previst que els nostres fills continuïn vivint a Espanya gaire temps i, fins i tot en el cas que hi visquin, no volem tolerar que siguin ciutadans de segona a qui s'imposa una llengua estrangera mentre els nostres veïns i ocupants només han d'aprendre la seva. Afortunadament, a les Illes ja hi ha una resposta decidida, en forma de mobilitzacions, boicots, campanyes de protesta, denúncies legals, etcètera, per part de tota mena d'institucions i col·lectius gens disposats a empassar-se els disbarats que pretenen imposar, seguint directrius de Madrid, els dirigents locals del PP.

Les «dues llengües, dues funcions» podrien ser perfectament el català i l'anglès. Els lituans i els txecs no fan pas servir el rus, per a comunicar-se amb el món. Si algú addueix que és una proposta extremista, li hauré de respondre que ja hi ha «progressistes» que l'han posada en marxa amb l'obligatorietat de l'assignatura de religió, i que la realitat és prou greu per a co-

mençar a plantejar-se una confrontació oberta a tots nivells. Jo em pregunto, per exemple, què cal fer davant de situacions d'indefensió com les que ja comença a generar el «Pla Hidrològic» si, mentre el conseller del ram vol negociar, en un to conciliador, el govern del PP, que hi veu una mina de vots, ja n'ha iniciat les obres.

Catalunya és una colònia?

Fanon estableix una distinció entre colònies d'explotació i colònies de població. Em sembla molt clar que Catalunya ha patit i pateix tots dos processos, perquè és explotada econòmicament i, si ens hem de basar en certes actituds, que exigeixen el dret a viure com a espanyols a Catalunya, menyspreant la llengua i la cultura del país, ha estat colonitzada amb població procedent de l'Estat invasor.

La colònia d'explotació té dos vessants:

- 1) els colonitzats són explotats directament (a Catalunya, les millors «matèries primeres» som els catalans);
- 2) els colonitzats són explotats com a mercat (hi ha molts autors que ja parlen de «mercat captiu»: som presoners d'Iberia, Correos, Telefónica, Transmediterrànea, etcètera).

La famosa història «común» comença quan l'exèrcit castellà entra, a sang i foc, a Catalunya, i destrueix la democràcia més antiga d'Europa. Des d'aleshores, les nostres institucions són les antigues, i les seves, les modernes. Mentre dura la colonització, remarca Fanon, la història que s'escriu és la de la nació colonitzadora, no pas la de la nació colonitzada, que comença de nou quan s'allibera, tot i que ja existeix des del moment en què es prepara per a aquest alliberament.

En situacions colonials dissimulades com la nostra, cal explorar els punts febles, les esquerdes del colonitzador i provocar-lo, perquè mostri el seu rostre veritable. Així, la població s'anirà adonant de quina és la veritable situació del seu país. Però què fan ara mateix els nostres polítics? Com destacava en un article molt ben argumentat el professor de dret constitucional Hèctor López Bofill⁴, la pràctica habitual continua essent la d'evitar la confrontació, per pà-

2. Josep GUIA, *Des de la Catalunya del sud*, Ed. Lluita, 1987.

3. Citat per Víctor ALEXANDRE, *Senyor President (Carta oberta)*, Proa, 2003.

nic al conflicte, allò que Salvador Cardús va anomenar la «política del bon rotllo», la qual cosa implica no solament anar cap enrere, sinó continuar dissimulant que hi ha un conflicte entre nacions, que l'enfrontament és inevitable i que la nostra prioritat no hauria de ser «donar una última oportunitat a Espanya», ni «salvar Espanya de la seva follia», ni «governar Espanya», ni «ser els millors i els més simpàtics» (Pasqual Maragall), ni defensar l'estat plurinacional, el federalisme asimètric, l'«encaix potent» i altres projectes tan poc engrescadors com impracticables que propugnen els components del tripartit que ara mateix governa a la Generalitat (perquè no hi ha cap interlocutor disposat a parlar-ne civilitzadament), sinó defensar els nostres interessos amb decisió i d'una manera unilateral, com ens demostra l'exemple del País Basc, ja que és evident que no hi haurà una Catalunya lliure sense conflicte polític. No cal dir que hi ha una discrepància preocupant entre els anhels dels ciutadans, que la nit de les eleccions van cridar «independència!», tant a la seu de Convergència com a la d'Esquerra Republicana, i l'actuació dels quadsres polítics.

Fa molts anys que es parla de l'independentisme sociològic, una realitat creixent i potser majoritària que no s'acaba de traduir a nivell polític, perquè no hi ha partits que la representin d'una manera satisfactòria. On són els polítics que ens fan somiar? Durant quants anys més haurem de pìdolar el que ens roben per a «tenir més guarderies»? Durant quants anys més haurem de finançar les ampliacions dels museus i els aeroports de Madrid, els espies i les armes de l'Estat espanyol? Si Carod-Rovira, per exemple, en comptes de fer tant la gara-gara als castellonoparlants i de viatjar a Madrid per tranquil·litzar el poder de la metròpoli, parlés més de l'objectiu de la independència i de com aconseguir-lo, no ens hi acostaria?⁵ Per tal que una cosa sigui possible, primer cal imaginar-la, i per a poder imaginar-la, se n'ha de par-

lar; perquè pugui convertir-se en realitat, primer cal que sigui un objectiu, ja que «el que no existeix no pot actuar sobre la realitat» (Fanon). El segon pas és tenir la voluntat d'aconseguir aquest objectiu. La política, a més d'una tècnica d'adormiment i de mistificació, també pot ser un mitjà únic d'intensificar la lluita i de preparar el poble per a la consecució de la sobirania. Cal explicar-se, perquè el poble sàpiga cap on

Salvador Cardús (esquerra) en defensa de l'ús del català.

va i com arribar-hi, deixar clar que les concessions del colonitzador són això, concessions (sovint gestos o, també, diners) que no han de distreure de l'objectiu final. De fet, és el colonitzat qui fa les concessions, i aquestes concessions comporten gairebé sempre noves cadenes. Segons Pasqual Maragall, en la gran ensarronada de la «transició» espanyola, els catalans vam renunciar a la independència. I cada cop que pactem un nou estatut, hi tornarem a renunciar.

Per un estat d'efervescència cultural (o una nova Renaixença)

Al començament de la Renaixença, al català també li cantaven les absoltes

i, amb el pretext de fer-li un homenatge que li permetés tenir una mort digna, va resultar que tant la llengua com la vida cultural i política del país van experimentar una embranzida tan important que en bona part encara en vivim dels fruits d'aquella època. Un nou estat d'efervescència o d'activisme cultural seria, doncs, el context més adequat per a la nostra recuperació nacional i, aquest estat, el podria

generar un horitzó d'expectatives il·lusionador per a la majoria, com la perspectiva no gaire llunyana d'aconseguir un estat propi i independent, anunciada per una activitat política, legislativa i ideològica decidida en aquest sentit. Segons Fanon, el fet de tenir un fi desperta la sensibilitat, aixeca el bloqueig de la cultura impugnada per la situació colonial (per l'amenaça permanent de destrucció que persegueix, d'una manera sistemàtica, la metròpoli, en què l'opressió nacional i la inhibició de la cultura són la mateixa cosa), obre les portes de la creació. Les actituds contemplatives o la sensació de fracàs s'acaben, com també el «caràcter maleït» del món i l'existència. Tenir un objectiu, una il·lusió, provoca una gran efervescència cultural. Els laments esdevenen acusacions, i les acusacions, consignes, actes d'afirmació de la consciència d'un mateix. I la consciència d'un mateix no implica

pas un tancament a la comunicació, sinó, tot al contrari, una garantia d'aquesta comunicació: la construcció nacional va acompanyada del descobriment i la promoció de valors universals, perquè «l'alliberament nacional és el que fa present la nació en l'escenari de la història» (Fanon). Ser ciutadà del món no comporta renunciar a ser el que un és, sinó tenir la capacitat i la llibertat per a fer sentir la pròpia veu en el concert de la pluralitat cultural. O com va dir Abraham Maslow: «La meua identificació amb el nacionalisme, el patriotisme o amb la meua cultura, no contraduïu la meua identificació més àmplia i elevada amb l'espècie humana.»←

4. Hèctor López Bofill, «Carod-Rovira i el pànic al conflicte. O tenim moderació i aigualiment o tenim poder i confrontació», *Avui*, 19-12-2003.

5. Recentment hi ha hagut l'escàndol per la reunió de Carod amb dirigents d'ETA, filtrada pels serveis d'espionatge espanyols. Tot i això, ERC no sembla acabar-se de decidir a utilitzar electoralment la seva opció a favor del diàleg com a estratègia per a aconseguir una sortida política per al conflicte basc i, en canvi, vol defensar el tripartit, que serveix perquè el PSOE vagi omplint de comissaris polítics i personatges del Foro Babel els despatxos que controlaran la cultura, la ràdio i la televisió del país. Si llegiu els esgarrafosos manifestos del Foro Babel, podreu comprovar com les seves propostes coincideixen plenament amb la política cultural que aplica la delegació regional del PSOE.